1654 року / М. Грушевський // Переяславська рада 1654 року. Історіографія та дослідження. – К.: Смолоскип, 2003. – С.5-54.

3. Дьяконов М. Очерки общественного и государственного строя древней Руси (до конца XVII века) / М. Дьяконов. – Юрьев, 1907. – Т. 1. – 324 с.

4. Коркунов Н.М. Русское государственное право / Н.М. Коркунов. – СПб.,1901. – Т. 1.– 368 с.

5. Кравченко В. Концепції Переяслава в українській історіографії / В.Кравченко // Переяславська рада 1654 року. Історіографія та дослідження. – С.463-523.

6. Крип'якевич І. Богдан Хмельницький / І. Крип'якевич. – Львів: Світ, 1990. – 406 с.

7. Лащенко Р. Переяславський договір 1654 р. між Україною і царем московським / Р. Лащенко // Переяславська рада 1654 року. Історіографія та дослідження. – С.67-90.

8. Липинський В. Україна на переломі. 1657-1659. Замітки до історії українського державного будівництва в XVII столітті / В. Липинський. – Філадельфія, 1991. – 345 с.

9. Львівська наукова бібліотека. Відділ рукописів, ф.5,спр. Оссоліньських, 223 арк.

10. Національна бібліотека України ім. В. Вернадського. Інститут рукопису, ф. ІІ, спр. 13698, 49 арк.

11. Оглоблин О. Українсько-московська угода 1654 / О. Оглоблин // Переяславська рада 1654 року. Історіографія та дослідження. – С. 156-218.

12. Розенфельд И. Присоединение Малороссии к России 1654-1793 / И Розенфельд. – Петроград, 1915. – 217 с.

13. Сергеевич В.И. Лекции и исследования по древней истории русского права / В.И.Сергеевич. – СПб., 1899. – 345 с.

14. Статті Богдана Хмельницького та жалувані грамоти від 27 березня 1654 р. // Історія української конституції / Упор. А. Слюсаренко, М. Томенко. – К., 1997. – 443 с.

15. Яковлів А. Договір гетьмана Богдана Хмельницького з московським царем Олексієм Михайловичем 1654 р. / А.Яковлів // Переяславська рада 1654 року. Історіографія та дослідження. – С. 91-155.

16. Arhiwum Głowne Akt Dawnych w Warszawie, f.553, ksz.18, 94 s.

17. Radziwiłł A.S. Pamiętnik o dziejach w Polsce 1647-1656. – Warszawa, 1980. – T.3. – 339 s.

Щербак В.А. Приобретение политического статуса Войска Запорожского

В статье анализируется путь гетманского правительства от Зборовского соглашения 1649 г., которым признавалась территориальная автономия Войска Запорожского в пределах Киевского, Черниговского и Брацлавского воеводств, до приобретения политического статуса Украинского казаческого государства, зафиксированного в «Мартовских статьях» 1654 г.

Ключевые слова: *Освободительная война, Войско Запорожское, политический статус, Богдан Хмельницкий, украинско-российский договор.*

Shcherbak V.O. The obtaining of the political status of Zaporizhia Cossack's army

The article examines the transformation of the status of the Cossack state from the 1649 Treaty of Zboriv, which recognized its autonomy within the borders Kyiv, Chernihiv and Bratslav voivodeships, to the recognition of the political status of Zaporizhia Cossack's army in the 1654 «March Articles».

Key words: *Liberation war, Zaporizhia Cossack's army, political status, Bohdan Hmelnytskyi, the Ukrainian-Russian treaty.*

05.03.2013 р.

УДК 94 (477.46) «17» Кандиба

С.Ю. Степенькін

КОНОТОПСЬКИЙ СОТНИК ФЕДІР КАНДИБА

У статті досліджується біографія конотопського сотника Федора Кандиби. Вказано, що він походив із міста Корсуня на Правобережній Україні. Проаналізовано його діяльність на посадах корсунського полковника, конотопського сотника і ніжинського полкового обозного.

Ключові слова: *Федір Кандиба, ніжинський полковий обозний, корсунський полковник, конотопський сотник, Конотопська сотня, Ніжинський полк.*

Важливим елементом дослідження історії нашої країни є вивчення біографій окремих її діячів, адже через життя людини можна більш ґрунтовно дослідити ті чи інші події. Однією із таких осіб був конотопський сотник Федір Андрійович Кандиба. На прикладі його біографії можна прослідкувати тенденції суспільного і політичного життя, які мали місце в часи Руїни, встановити деякі особливості господарського життя того періоду.

Федір Кандиба походив з правобережного міста Корсунь. Можливо, він брав участь у Корсунській битві 26 травня 1648 р. У Реєстрі 1649 р. Кандиба був включений до Корсунської полкової сотні під ім'ям Феська Кандибенка [4, 132]. 6 квітня 1656 р. він купив половину млина в урочищі Верхні Буки біля Корсуня у мельника Микити Дем'яненка [5, 164-165].

Не виключено, що Ф. Кандиба був нобілітований після укладення Гадяцької угоди 1659 р. Підтвердженням цьому може бути опис його герба, який зберігся в історичній літературі, однак нам не вдалося встановити час, коли він був пожалуваний. Як там не було, але лише особи шляхетського роду могли мати герби, а до шляхти козацька старшина не відносилась. В описі герба зазначалося, що він мав на щиті стропило, яке супроводжувалося вгорі двома, а внизу – однією зірками. У нашоломнику містився птах, повернутий праворуч [2, 67]. Можливо, саме у зв'язку з нобілітацією 1662 р. король Ян ІІ Казимир підтвердив право Кандиби на його млин у Верхніх Буках [1, 28]. 25 травня 1666 р. король за вірну службу дав йому грамоту ще на один млин, що стояв на р. Рось біля Корсуня.

Саме після ймовірної нобілітації Федір Кандиба почав активно скупати нерухомість. Так 3 жовтня 1670 р. він купив у корсунського козака Івана Креховецького його дідизні і отчизні маєтки: Кики, Гноєнки, Старосілля з ґрунтами на р. Василькові за 16 000 злотих [2, 711]. 5 квітня 1672 р. Кандиба купив Дахнівське крило пасіки у Лебедині, продане пасічником і послушником Лебединського монастиря Прокопом за дорученням Івана Богомола [5, 165-166].

У 1669 р., за сприяння гетьмана Петра Дорошенка, Федір Кандиба був обраний на посаду кор-

сунського полковника. Він був ним до 1672 р. В часи апогею Руїни Кандиба підтримав лівобережного гетьмана Івана Самойловича. Останній 25 березня 1674 р. видав універсал про взяття під гетьманську оборону «заслуженого у Війську» пана Федора Кандибу [8, 682]. У 1675 р. Ф. Кандиба знову був обраний корсунським полковником. Незабаром, під тиском польських військ, він зі своїм полком спочатку змушений був переселитися до Канева, а потім, у 1676 р., – на Лівобережжя до Конотопської сотні Ніжинського полку [6]. Тут, у 1677 р., він купив у жителя с. Семянівки Герасима Скиби став із млином, лісок біля греблі, поле і сіножаті за 800 злотих. На цій землі Кандиба заснував пізніше хутір Скибенці, а біля нього оселив слободу Кандибівку. Його права на ці маєтності пізніше були затверджені універсалом гетьмана Івана Мазепи у 1688 р. [2, 261].

26 листопада 1679 р. гетьман Самойлович своїм універсалом дозволив Федору Кандибі у Конотопській сотні «завідувати і владіти людми тими якіє з того боку Дніпра (правого. – *С.С.*) зайшлими будучи, около хутора єго в селі Семяновці за річкою посідали, яких іменуют биті з двадцет, которіє люди повинні єму п. Кандибі, як до воженя дров, так і до кошеня і пратаня (скиртування. – *С.С.*) сіна биті послушними» [8, 747-748].

На Лівобережжі Кандиба проявив себе як вірний прихильник гетьмана, тому Іван Самойлович 8 серпня 1681 р. видав універсал про призначення Ф. Кандиби, як «заслуженого військового товариша», конотопським сотником [8, 768-769]. У 1687 р. він брав участь у Кримському поході московської армії, у 1689 р. – у Чигиринському.

Цінував конотопського сотника і Іван Мазепа. Так 5 жовтня 1688 р. він видав універсал, яким Кандибі «по заслугах надаєм єму селу Куриловку (Кирилівка. – *С.С.*) в полку Прилуцком, в сотні Краснянской лежачоє, з слободою от нєго в уєзді Конотопском осаженною, Кандибовкою прозваною» [7, 140-141].

Федір Кандиба належно виконував доручення Мазепи. У 1690 і 1697 роках він їздив на Січ із подарунками від гетьмана, а у червні 1701 р. перебував на Січі для розслідування нападу запорожців на стамбульських купців [9, 80, 232]. За відданість Мазепі сотник у 1698 р. був призначений ніжинським полковим обозним, і на цій посаді перебував до своєї смерті у 1701 р. [3, 49].

Ф. Кандиба мав дочку Уляну та сина Андрія [2, 262]. Останній у 1729-1730 рр. перебував на посаді генерального судді.

Отже, не дивлячись на обмеженість біографічних даних, можна частково реконструювати життя Федора Кандиби. Нами встановлено, що він у різні часи був корсунським полковником, конотопським сотником і ніжинським полковим обозним. Хоча Кандиба народився у Корсуні на Правобережній Україні, але значну частину свого життя він провів на Лівобережжі в Конотопській сотні. На даний час тривають дослідження по встановленню дат його народження і смерті.

Посилання

1. Акты, относящиеся к истории Южной и Западной России, собранные и изданные Археографическою комиссиею. – СПБ., 1867. – Т. 5. – 564 с.

2. Модзалевский В.Л. Малороссийский родословник. – К., 1910. – Т. 2. – 720 с.

3. Кривошея В.В. Українська козацька старшина. – К., 1997. – 104 с.

4. Реєстр Війська Запорозького 1649 року – К., 1995. – 592 с.

5. Ринсевич В. Купчі листи правобережних полкових міст Гетьманщини третьої чверті XVII ст. з колекції О. Лазаревського // Київська старовина – 2000. – № 6. – С. 159-166.

6. Универсалы гетманов и письма князя Д. Голицина Корсунскому полковнику Андрею Кандыбе. 1670-1710 годы // Інститут рукописів Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського, ф. ІІ, № 15557-15561.

7. Універсали Івана Мазепи. 1687-1709. – К.-Л., 2002. – 800 с.

8. Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657-1687). – К.-Л., 2004. – 1088 с.

9. Яворницький Д.І. Історія запорозьких козаків. – К., 1990. – Т. 3. – 560 с.

Степенькин С.Ю. Конотопский сотник Федор Кандыба

В статье исследуется биография конотопского сотника Федора Кандыбы. Указано, что он происходил из города Корсуня на Правобережной Украине. Проанализирована его деятельность на должностях корсуньского полковника, конотопского сотника и нежинского полкового обозного.

Ключевые слова: *Федор Кандыба, нежинский полковой обозный, корсуньский полковник, конотопский сотник, Конотопская сотня, Нежинский полк.*

Stepenkin S.Yu. Konotop's sotnyk Fedir Kandyba

The biography of sotnyk of Konotop Fedir Kandyba is investigated in this article. We have some information that he took place from Korsun on Right bank Ukraine. His activity is analysed on positions of Korsun's colonel, sotnyk of Konotop and Nizhyn's regimental leader by artillery.

Key words: *Fedir Kandyba, Nizhyn regimental leader by artillery, Konotop's sotnyk, Konotop's handred, Nizhyn's regiment.*

04.02.2013 р.